

EXAMENSARBETE

Hösten 2005

Lärarytbildningen

LEK I FÖRSKOLAN

—

En studie om barns sociala samspel i leken

Författare

Rebecca Bengtsson
Janina Åkesson

Handledare

Marie-Louise Hjort

LEK I FÖRSKOLAN

—

En studie om barns sociala samspel i leken

Abstract

Syftet med vårt examensarbete är att studera barns samspel i den fria leken. Vi vill ta reda på hur barns samspel i leken kan se ut. I litteraturdelen tar vi upp olika teoretikers syn på samspel genom lek. Vår undersökning som är kvalitativ, består av sex olika observationer som vi gjort på två olika förskolor. Genom att analysera och reflektera över vårt datamaterial har vi kommit fram att det är skillnad mellan de äldre och de små barnens lek. De mindre barnen leker ofta tillsammans genom att imitera det någon annan gör, medan de äldre barnen oftast leker någon form av rollek. Det är också stor skillnad mellan dialogen i leken hos de äldre och mindre barnen.

Ämnesord: Samspel, Lek, Utveckling

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	3
1.1 Bakgrund	3
1.2 Syfte	3
1.3 Frågeställningar:.....	3
1.4 Centrala begrepp	4
1.7 Uppsatsens arbetsupplägg	4
2. Litteraturgenomgång	5
2.1 <i>Friedrich Fröbel</i> (1782-1852).....	5
2.2 Utvecklingspsykologiskt perspektiv	5
2.2.1 <i>Jean Piaget</i> (1886- 1980).....	6
2.2.2 Erik H Erikson (1902-1994).....	6
2.3 Sociokulturellt perspektiv	7
2.3.1 Lev S Vygotskij (1896-1934).....	7
2.3.2 Forskning inom det sociokulturella perspektivet	8
2.4 Sammanfattning	13
2.5 Läroplanen för förskolan.....	14
3. Empirisk del	15
3.1 Problemprecisering.....	15
3.2 Metod	15
3.2.1 Urval.....	15
3.2.2 Etiska val	16
3.3 Genomförande	16
3.4 Kritik mot metoden	17
4. Resultat.....	18
4.1 Rutschkanan	18
Analys observation Rutschkanan	19
4.2 Utomhuslek	19
Analys Utomhuslek	20
4.3 Samlingslek	20
Analys samlingslek	21
4.4 Skridskobana	21
Analys skridskobanan	22
4.5 Leka hund.....	23
Analys av leka hund	23
4.6 Matlek.....	24
Analys av matlek.....	25
4.7 Slutsats	25
5. Diskussion	27
6. Sammanfattning	31

Källförteckning

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Vi är två lärarestuderande som läser sista terminen på lärarutbildningen med inriktning mot de yngre barnen. Under vår utbildning har leken varit i fokus och vi tycker att leken är viktig eftersom barn utforskar sin omvärld genom den. Vi är intresserade av det samspel som sker när barn leker.

Vi vill därför studera hur barn samspelar i den fria leken. Lek är viktig på förskolan ur en social synpunkt. Barnen lär sig att umgås med varandra, kommunicera, turtagande, ömsesidighet och samförstånd (Olofsson, 1991).

Vi kommer i detta arbete att se närmare på det samspel som visar sig i barns lek. I dag finns det mycket kunskap och forskning inom området som menar att samspelet i lek bidrar till barns lärande. Vi vill genom att studera detta, få en ökad förståelse för hur samspelet visar sig. I Lpfö 98 betonas vikten av lek för barns sociala utveckling.

Barn söker och erövra kunskap genom lek, socialt samspel, utforskande och skapande, men också genom att iaktta, samtalar och reflektera. Lärandet ska baseras såväl på samspel mellan vuxna och barn som på att barnen lär av varandra, barngruppen skall ses som en viktig och aktiv del i utvecklingen och lärande. All kommunikation både verbal och kroppslig är grunden för social kompetens (Utbildningsdepartementet 1998).

Leken har idag en stor plats i förskolan. Man ser inte längre på barn som passiva, utan man pratar istället om det kompetenta barnet som lär sig genom att samspela med andra.

1.2 Syfte

Vi kommer genom att studera den fria leken i förskolan, se hur det sociala samspelet i leken ser ut och vilken betydelse leken har för barnen ute i förskolan.

1.3 Frågeställningar:

Hur visar sig socialt samspel i den fria leken?

1.4 Centrala begrepp

I denna uppsats kommer vi att se närmare på barns fria lek, med den fria leken menar vi den lek som barnen själv tar initiativ till. Det är sedan under den fria leken som vi har studerat barnen i vår undersökning, då har oftast inte pedagogerna varit med i leken.

1.7 Uppsatsens arbetsupplägg

I kapitel 1 tar vi upp inledning och bakgrund till uppsatsen. Där tar vi också upp vårt syfte och vår frågeställning. Vi ger beskrivning på centrala begrepp och av uppsatsens fortsatta upplägg.

I kapitel 2 kommer en litteratur genomgång inom detta område. Vi tar upp några olika teoretiska grunder, som Fröbel, Piaget och Vygotskij, utifrån de olika synsätten som finns om leken. Här tar vi också upp ny forskning om lek och olika lekformer.

I kapitel 3 Redovisas metod, urval, kritik mot metoden och etiska val. Här redovisar vi också genomförande och bearbetningen av den.

I kapitel 4 Redovisas resultatet av undersökningen, det analyseras även i detta kapitel. Vi drar också slutsats i detta avsnitt.

I Kapitel 5 diskuterar vi resultatet, och här finns även en sammanfattning över arbetet.

2. Litteraturgenomgång

I detta här kapitlet kommer vi att beskriva de två dominerande synsätten som finns om barns utveckling, det utvecklingspsykologiska och det sociokulturella. Vi kommer även att ta upp vad som utgör skillnaden mellan dessa två perspektiv, samt ta upp ny forskning om leken och visar på hur olika teoretiker menar att samspelet i leken visa sig.

2.1 Friedrich Fröbel (1782-1852)

Fröbel var en stor inspiratör och grundaren till förskolepedagogiken. Fröbel startade sin första småbarns skola, det så kallade Kindergarten i Tyskland. Fröbel är den första pedagogen som betonar lekens betydelse för barnen och som betraktar leken som värdefull. Han ansåg att den fria leken var väldigt viktig för barnen och han menar att man i leken får möjlighet att bearbeta känslor och tankar, och barnen förstår bättre sin omvärld genom leken. Fröbel ansåg att leken hade en socialiserande funktion. I leken lär barnen sig att vara tillsammans i grupp och samarbeta, de lär sig också att visa hänsyn (Gedin & Sjöblom, 1995).

För Fröbel var barnet som en planta. De bär inom sig olika möjligheter till utveckling och tillväxt, men de behöver god omvård, rätt behandling, varsamhet och näring (Fredin, & Hägglund, 2001).

2.2 Utvecklingspsykologiskt perspektiv

I det utvecklingspsykologiska perspektivet anser man att barn utvecklas i olika stadier. Barns kompetens bedöms efter de vuxnas. Därför ses barn som mindre kompetenta. Inom utvecklingspsykologin talar man om det omedvetna barnet. Det lilla barnet ses som asocialt. Detta synsätt var under lång tid dominerande i den pedagogiska verksamheten (Löfdahl, 2004).

2.2.1 Jean Piaget (1886- 1980)

Utvecklingspsykologin utformades av bland annat Piaget. Hans teori handlar om intellektets struktur och om de stegvisa förändringar som sker efter åldern. Piagets teori handlar även om det aktiva barnet, som själv konstruerar sin kunskap inom ramen för sin biologiska mognad. Den vuxnes roll blir att leda barn mot sin egen utveckling. Piaget ansåg att barn föds osociala och att de sedan leker sig till att bli sociala. Detta sker vid cirka 7 års ålder och främst genom regellekar. Även samspelet lyfts fram som väsentligt för kunskapsutvecklingen (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003).

Enligt Piaget är det ett måste ha ett utvecklat omvändbart tänkande för att kunna fungera socialt och visa hänsyn till sin omgivning. Då man i en social samvaro måste kunna sätta sig in i andras tänkande och situationer (Olofsson, 1997).

Piaget tar upp begreppen assimilation och ackommodation som handlar om hur barnet tar in nya händelser, föremål eller erfarenheter. Vid assimilation förs något nytt in i ett redan förekommande schema hos barnet. Detta nya tolkas genom det schema som barnet redan har. Piaget menade att barnet i lekar genom assimilation bearbetar det barnet redan känner igen (Knuttdotter Olofsson, 1987).

Vid ackommodation förändras barnets schema i takt med nya erfarenheter. Barnet kommer successivt att anpassa sig till verkligheten allteftersom det får erfarenheter. Piaget menade att genom ökande ackommodation kommer lekandet vid mer mogen ålder så småningom att försvinna. Piaget såg leken som en återspeglning av barnets tänkande (Knuttdotter Olofsson, 1987).

2.2.2 Erik H Erikson (1902-1994)

Erikson har omarbetat och utvidgat forskaren Freuds utvecklingsteori. Erikson såg leken som en funktion av jaget. Ett sätt att sammanföra det kroppsliga med det sociala (Erikson, 1963). Barn har två behov av leken, att vara aktiv och barnets behov och önskan av att vara vuxen. Barn har behov av att få både dessa uppfyllda i leken. Dessa två behov delas upp i de tre karaktäristiska stadierna i förskoleåldern som kallas för Eriksons lek teori (Jerlang m.fl. 1986-88).

Autokosmisk lek: ständig upprepning av sinnesintryck lek med den egna kroppen.

Mikrokosmisk lek: lek med föremål, barnen sträva efter självständighet.

Makrokosmisk lek: koppling mellan de andra två stadierna och det är samspelet med andra kommer in. Barnen delar lekens innehåll med andra barn och vuxna. Barnen leker rollekar. Den lekerfarenhet som barnen får från detta stadium är av stort värde för barnets identitetsutveckling anser Erikson (Jerlang m.fl. 1986-88).

Vid 6-7års ålder så går barnet in i den värld som man delar med andra. Den kallar Erikson för Makrosfären. Barnen leker tillsammans och ett samspel mellan dem uppstår (Olofsson, 1987). Genom lek tillsammans med andra barn uppnår barnet en utveckling både av jaget och av en vi känsla. Leken får också en stor betydelse för barnets utveckling av sociala relationer och deras förmåga till samspel (Lillemyr, 2002). Barnen börjar leka rollekar och de rollekar som barnen leker har de hämtat från sina egna erfarenheter, saker som de har varit med om och upplevt (Jerlang m.fl. 1986-88).

2.3 Sociokulturellt perspektiv

I det sociokulturella synsättet är kommunikation och samspel mellan människor avgörande för vårt lärande. Inom det sociokulturella perspektivet talar man om verktyg och redskap, med det menar de dom resurser som man har tillgång till och som man kan använda när vi förstår och verkar i vår omvärld. De kan vara fysiska (ex leksaker) eller mentala (ex språk och regler). Barn ses som sociala och oberoende individer, och man menar inom detta perspektiv att barn skapar sin egen kultur och sina egna kunskaper. Barn ses som aktiva och kompetenta, med egna antaganden om världen.

2.3.1 Lev S Vygotskij (1896-1934)

Vygotskij är grundaren till den sociokulturella teorin och han var den viktigaste nytänkaren i Sovjetisk psykologi. Han ägnade sig åt psykologiska forskning och han utvecklade den sociokulturella teorin. Det är en psykologisk teori om hur människan med hjälp av tecken (språk) tolkar och förstår sin omvärld. Han beskriver människans kulturella utveckling som en medvetande process, där känsla och tanke hör ihop (Vygotskij, 1995). Hans teorier var länge okända och han blev inte känd förrän på 1960-talet utanför Sovjet mycket på grund av att hans böcker efter hans död förbjöds av Stalin.

Vygotskij anser att i leken tolkar barnen sina upplevelser och ger dem liv. Dialogen med den vuxne är en nödvändig förutsättning för lärandet. Samspelet är viktigt för lärandet, genom att ta del av andras erfarenheter så utvecklas barnet. Hans teori har en helhetssyn, där känsla och förnuft hör ihop, en kulturell teori, som beskriver hur människan skapar föreställningar om världen för att bli medveten (Vygotskij, 1995). Han menar att socialt samspel är den viktigaste drivkraften i barns utveckling, enligt honom sker all inläring i en social process där barnet blir delaktigt (Lillemyr, 2002). Han anser att när barn ska få kunskap om omvärlden så sker det i dialog med andra människor (Vygotskij, 1995).

Barns lekar är ofta bara som ett eko av vad de redan sett. Härmning spelar en stor roll i barnens lekar. Barn återskapar det de sett och varit med om. Grunden till socialt lärande enligt Vygotskij är att imitera varandra. Genom kommunikation och imitation lär barn av varandra (Vygotskij, 1995). Vygotskij betonade att lärande sker genom internalisering av processer som barnet till en början utför i samspel med vuxna och barn i sin miljö.

Vygotskij menar att fantasi hör samman med föreställningsförmåga och inlevelseförmåga. (Olofsson, 2003).

Vygotskij ser det kreativa i leken, där allt mer blir knutet till de vuxnas värld och aktiviteter. I två till tre års ålder utvecklar barn ett behov att handla som de vuxna. Barn vill efterlikna de vuxna eller själva ta kontrollen i leken. Barn bearbetar upplevelser som sedan leder till roll lek. I fyra till fem års ålder blir roll lekar som mamma, pappa barn och skola allt varnligare (Lillemyr, 2002).

2.3.2 Forskning inom det sociokulturella perspektivet

Sociala regler

Leken är i sitt ursprung social. Turtagande, samförstånd och ömsesidighet är grundförutsättningar för en lyckad lek med kamraterna, ibland bestämmer jag, ibland bestämmer du. Leken blir en social aktivitet där barnen kollektivt låtsas och bygger upp en lek tillsammans (Olofsson, 1987).

Lillemyr (2002) skriver att leken är social eftersom samspelet i leken utvecklar barn inom alla områden exempelvis både socialt och kognitivt. När barn deltar i leken tillfredställs viktiga behov och samtidigt stimuleras deras utveckling. Vägen till kunskap om omvärlden går genom leken och då främst roll leken.

För att behålla harmonin i leken, måste man följa de sociala lekregler som är samförstånd, ömsesidighet och turtagande. Dessa lär sig barnen tidigt genom lek med vuxna.

Genom *ömsesidighet* leker barnen på samma villkor. Det handlar om att kunna leka på samma nivå. Ingen har rätt att i leken förolämpa någon annan, eller göra någon illa och genom att utveckla sin empati kan barnet ställa sig frågan, hur försiktig ska jag vara? Hur hårt kan jag ta? (Olofsson, 1991). Äldre barn som är mer lek skickliga anpassar sig till de yngre barnen när de leker tillsammans (Olofsson, 2003).

Turtagande betyder att ibland är det jag och ibland är det du som bestämmer och ibland är det jag som börjar och ibland är det du. Leken får en form av dialog. Barnen får en förmåga att istället för att förstöra leken kunna vänta på sin tur (Olofsson, 1991).

Enligt Olofsson innebär *Samförstånd* att barnen tillsammans med kompisarna kan vara överens om vilken slags lek som ska lekas. Att barnen är överens om att de leker. En lek är alltid frivillig (Olofsson, 1991). Författaren menar vidare att *Samförstånd* också innebär att det är viktigt att barnen är införstådda med att de leker och vad de leker. Barnen måste vara medvetna om att det bara är på lek (Olofsson, 2003).

I leken sker ett dynamiskt möte mellan regler, som bestäms av betydelse i den aktuella handlingen, och de önskingar som barnen lägger in i leken. Lekens form kommer att gestaltas inom speciella ramar, så att handlingar förkortas exempelvis en dag kan ta en kvart att leka. Barnet leker med rörelser, föremål och språket. (Lindqvist, 1996).

”Det blir en lek om man är överens om att bli bunden, men leken slutar i det ögonblick då någon förgriper sig på den andre och binder honom utan att han vill det” (s. 25 Olofsson, 2003).

Rolleken är en mognare form av låtsaslek och barnen börjar leka den vid 5-6-årsåldern. Barnen kan, med hjälp av sin fantasi börja låtsas vara någon som de inte är (Bunkholdt, 1995). De låtsas, imiterar och börjar så småningom föreställa någon annan. För att få rolleken att utvecklas hämtar barnen inspiration från dem som finns i deras närhet, från sina föräldrar, syskon men även från vänner och släkt (Jerlang, 1992). Det är i rolleken som barnen lär sig sociala roller samt att återge de sociala relationer som de känner till (Lindqvist, 1996).

I rollek får barn förståelse för sociala roller och att reproducera de sociala relationerna. I rollek är samarbetsförmågan viktig. Barnen lär sig reglerna för turtagande, samförstånd och ömsesidighet (Olofsson, 2001).

Lek med andra ger social kompetens, den gör att man kan fungera tillsammans med andra. I leken tar man på sig en roll och följer lekens regler. Man lär sig medkänsla och inlevelse (Wikare, m.fl. 1991). Rolleken innehåller många olika delar. Barnen pratar med varandra, löser tillsammans frågan hur de ska lägga upp leken, kommer överens om sina olika roller och lär sig samverka. Rolleken har betydelse för hela utvecklingen men främst utvecklar den barnens kompetens att lösa problem, språk, inlevelseförmåga, personlighet och sociala relationer med både vuxna och barn (Wikare, m.fl. 1991).

Genom rollek utvecklar barnen en social kompetens enligt Lillemyr (1990). Hon menar att lek stimulerar den sociala utvecklingen. Genom leken får barnets upplevelser och erfarenheter, de lär sig och utvecklas; inte minst lär de sig samspela med andra. Barn lär sig socialt samspel genom leken (Lillemyr, 1990). I rollek är samspelet tydligt, barnen lär av varandra. Samarbetsförmågan är viktig i rollek. Barn lär sig regler, samförstånd, ömsesidighet och turtagande. Rollek ökar barnens sociala kompetens, då de genom leken får möjlighet att utveckla sin sociala förmåga (Olofsson, 1987).

Regelleken är en styrd lek och barnen övergår gradvis från rollekar till lekar där det krävs en viss självkontroll och respekt för spelets regler. I Regelleken ingår flera personer och det handlar om ett socialt samspel mellan dem. Några exempel på regellekar är: Bollspel, kurragömma, spel, och där alla måste följa gemensamma regler

för att det ska fungera. I regellekar utvecklar barnen medvetande och sin personlighet. Barnet lär sig att behärska regler och normer (Jerlang, 1992).

När barnen börjar leka regellek börjar en ny intressant utveckling. Det är en fråga om att kunna övergå från rolleken som är spontan och växlar mellan fantasi och verklighet till spel och lekar som kräver viss självkontroll. I början brukar barnen göra som i rolleken, själva vända på reglerna (Wikare, m.fl. 1991).

Kommunikation

Barn utvecklas i samspel med andra, medaktörer hjälper oss oavsiktligt att förstå världen. I varje samtal, handling eller händelse finns det möjligheter att individer kan lära sig och därmed ta med sig något som de kan använda i en framtida situation. Lärandet är ett resultat av all mänsklig verksamhet och kan inte på något enkelt sätt kopplas till bestämda arrangemang som skola och undervisning (Säljö, 2000).

Det är genom att kommunicera med andra människor som barnen lär sig att leka och de lär sig hur de sociala rollerna fungerar (Lindqvist, 1996).

Barns förmåga att berätta och leka hör ihop. I leken lär sig barnen att använda språket oberoende av sammanhanget. Språket skapar sammanhanget, för handlingen framåt och formar lekens karaktärer eller roller. Dialogen är nödvändig för att kunna utveckla rollerna och handlingen i leken., Men den är också viktig för barns utveckling eftersom när barnet ska få kunskap om omvärlden sker detta oftast genom dialog med andra människor. Det är i kommunikationen med andra som barnet lär sig att leka och även lär sig hur de sociala rollerna fungerar (Lindqvist, 1996).

Samspelet leder ofta till dialog, därför är kommunikationen en viktig del av leken, då den bidrar till språkutveckling hos barnen (Olofsson, 1987). I samspelet mellan människor spelar kommunikationen en avgörande roll. Med hjälp av den överför vi budskap till andra och får information tillbaka (Malten, 1998).

Samspel

Barn lär av varandra när de leker tillsammans. Samspelet är därför viktigt menar Olofsson (1996). Hon menar att lekprojekt är bra att använda. Man utgår från den lek som barnen är intresserade av. I ett lekprojekt samspelar barnen med varandra hela tiden, eftersom hela projektet bygger på lek. Samspel leder till att barn får ny kunskap (Olofsson, 1996).

I leken är barn starkt medvetna om varandras närvaro och söker den även om de inte samspelar med ögonkontakt, fysisk kontakt eller härmanden. Språket finns men kommer i andra hand, samspelet består mycket av blickar och skratt. Barn tittar på varandra, härmar och känner glädje i att göra samma sak samtidigt. (Brodin & Hylander, 1997).

Social kompetens är både ett villkor för leken och en konsekvens av den (Olofsson, 2003) i leken skapar barn ett sammanhang och en mening tillsammans och med sina lekkamrater tolkar de världen (Lindqvist, 2002).

Olofsson (1987) påtalar att små barn ofta leker imitationslekar. Samspelet ökar drastiskt mellan barnen ju större de sedan blir. Små barn mellan ett till två härmar allt vad de ser andra gör. Genom imitationslek lär sig barn själva meningen med beteendet, nya sätt att kombinera handlingar och de lär sig om handlingens konsekvenser och små barn har stort nöje av varandra, men det tar tid att lära sig leka tillsammans. När de lärt sig grunderna i samlekar, att turas om, leker de genom att imitera varandra (Olofsson, 1987).

Maktspel

Makt är något som vissa människor innehar, medan andra inte gör det. Makt är den påverkan som människor kan ha på varandra. Makt är när man kan kontrollera andra människor, att ha makt över någon eller något (Tullgren, 2003).

Makt handlar om kamp mellan olika individer Makt tillhör gruppen och kan bara hålla på så länge gruppen håller ihop. Weber (I Tullgren, 2003) menar att makt är att få andra att göra det man vill att det ska göra, även att ha kontroll över dem (Tullgren, 2003).

Thorell menar (I Svaleryd, 2002) att pojkar och flickor deltar lika mycket i maktlekar, men flickors maktdispyter i leken är inte lika synliga som pojkarnas.

Löfdahl (2004) menar att i den gemensamma leken skapar barnen möjligheter för sina egna teman att utvecklas, men Thorell fann i sin studie att flickornas maktteman inte var lika synliga som pojkarnas. "Det är lättare att få syn på bråkiga vakthundar, än att se vad som utspelar sig i gestaltning av makt" (Löfdahl, 2004 s.124).

Olofsson (1997) redovisar i sin bok resultat om maktspel från en förskola. Hon menade att på förskolan var maktspelet inte så tydligt bland pojkarna. De var vänner och konkurrerade inte om bestämmande rätten så ofta, det gjorde däremot flickorna, de ville ofta bestämma och kunde inte samarbeta. Rasmussen menar att:

"Det är nästan alltid en som bestämmer i leken. Ett dominerande barn kan hämma eller utveckla leken, beroende på hur intresserad barnet i fråga är av makt och den prestige som följer med att stå i centrum" (Rasmussen, 1993 s.52).

2.4 Sammanfattning

Skillnaden mellan det utvecklingspsykologiska och det sociokulturella synsättet är främst deras olika syn på barns sociala utveckling. I det utvecklingspsykologiska perspektivet talar man om det omedvetna barnet, det finns olika utvecklingsstadier som barnen utvecklar sin mognad i. Det är viktigt att betona att barn här ses som mindre sociala. Medan barn i det sociokulturella synsättet ses som väldigt sociala och kompetenta.(Löfdahl, 2004, Säljö 2000)

I det sociokulturella perspektivet ser man på samspel mellan barn som mycket viktigt för barns utveckling. Olofsson talar i sin forskning om viktiga lekregler som barn måste ta till sig för att kunna fungera bra i grupp tillsammans med andra barn. Detta är ömsesidighet, samförstånd och turtagande. Det är viktigt med kommunikation och samspel för att lära sig. (Säljö 2000, Olofsson 1991)

2.5 Läroplanen för förskolan

Barn söker och erövrar kunskap genom lek, socialt samspel, utforskande och skapande, men också genom att iaktta samtala och reflektera. (s.10 Utbildningsdepartementet, 1998).

Lärandet skall baseras såväl på samspelet mellan vuxna och barn som på att barnen lär av varandra. Barngruppen skall ses som viktig och aktiv del i utveckling och lärande (Utbildningsdepartementet 1998).

Som pedagogerna ska man stimulera barns samspel och hjälpa dem i detta, utmana barnen i leken och ge stöd i deras sociala utveckling.

Leken är viktig för barns utveckling och lärande. Ett medvetet bruk av leken för att främja varje barns utveckling och lärande skall prägla verksamheten i förskolan. I lekens och det lustfulla lärandets olika former stimuleras fantasi, inlevelse, kommunikation och förmåga till symboliskt tänkande samt förmåga att samarbeta och lösa problem. Barnet kan i den skapande och gestaltande leken få möjligheter att uttrycka och bearbeta upplevelser, känslor och erfarenheter (s. 9, Utbildningsdepartementet 1998).

Genom det samspel som sker när barnen leker med varandra utvecklas barnen i att samarbeta, kommunicera, upptäcka, och de får erfarenheter genom att vara tillsammans och leka i grupp, barnen lär sig samförstånd, turtagande och ömsesidighet.

Förskolan skall erbjuda barnen en trygg miljö som samtidigt utmanar och lockar till lek och aktivitet. Den skall inspirera barnen att utforska omvärlden.

(s.9 Utbildningsdepartementet 1998).

3. Empirisk del

I vår empiriska del kommer vi att behandla den frågeställning som vi ställt, för att få en djupare kunskap och förståelse för hur barns samspel visar sig i deras lek och vilken betydelse leken har i förskolan.

3.1 Problemprecisering

Hur visar sig socialt samspel i den fria leken?

3.2 Metod

Det finns två olika undersökningsmetoder. De kallas kvantitativ och kvalitativ metod. Med den kvantitativa metoden bygger man ofta sin undersökning på statistik och enkäter, medan den kvalitativa metoden bygger på forskning med verbala analysmetoder som intervjuer och observationer (Sandell & Wedin, 2004). Man vill undersöka olika samband och fånga helheten. Kvalitativ forskning är också induktivt inriktad, vilket innebär att man drar slutsatser från det enskilda och specifika till det allmänna. Det insamlade materialet styr slutsatserna. Den kvalitativa metoden handlar om förståelse istället för en kvantitativ förklaring (Lokken & Sobstad, 1995). Vi har valt att använda oss av en kvalitativ undersökning i form av observationer eftersom i en kvalitativ undersökning intresserar man sig för handlingens innehåll.

3.2.1 Urval

Vi har valt att använda oss av video observationer och observationer med protokoll. När man använder sig av videoinspelning filmar man in ett stort material som man sedan bearbetar genom att plocka ut de delar som man vill se närmare på, dessa analyserar man sedan. Genom att man använder videokamera kan man gå tillbaka och se på en händelse flera gånger. I löpande protokoll skrivs sedan de delar som man finner intressanta ut. För att undersöka vår frågeställning har vi valt att plocka ut sex analyser som kommer att redovisas i detta arbete, tre videoanalyser och tre löpande protokoll observationer. Observationerna är gjorda på två olika förskolor. På förskola A är barnen mellan ett och två och ett halvt år och på förskola B är barnen tre till fem år. Observationerna är gjorda i barnens fria lek. Vi har valt att göra våra observationer med

både pojkar och flickor i åldrarna ett till fem år. Vi har valt att se på leken i både inomhus miljö och utomhusmiljö.

Barnens namn som används i observationerna är påhittade, pedagoger benämns alltid med Pedagog.

3.2.2 Etiska val

Det är viktigt att man informerar barnens föräldrar om undersökningen och hur den kommer att gå till, så innan vi skulle göra våra observationer lämnade vi ut lappar i god tid som handlade om videofilmning till barnens föräldrar. De fick sedan fylla i om de tillät att deras barn blev videofilmade och på andra sätt dokumenterade. Det är viktigt att man tar hänsyn till detta.

Lappen innehöll också information om vad vårt syfte med vår videofilmning var, vad vi skulle använda den till och vad som händer med filmen när materialet är färdigtarbetat. Det material, till exempel videokassetter som vi samlat in till vår undersökning är vårt personliga ansvar. Ingen utomstående kommer ha tillgång till detta och efter att materialet är färdigtarbetat kommer alla dokument att förstöras.

3.3 Genomförande

Vi videofilmade barnen en stund innan vi gjorde observationerna för att de skulle vänja sig vid kameran och inte bli störda när vi filmade dem i deras lek. Barnen la inte stor vikt av att kameran fanns där när vi sedan gjorde våra observationer. Barnen tittade också på en del av den film vi spelat in och tyckte att det va roligt att se på sig själva.

Barnen filmades i den fria leken. Barnen lekte i olika rum, men oftast är barnens lek filmade i dockvrån eller i det stora lekrum som brukar finnas på de flesta förskolor. Kameran sattes ibland upp i rummet och ibland höll vi själva i den. Då befann vi oss i bakgrunden för att inte störa barnen i leken. Vi väntade inte ut speciella situationer, utan man samlade in ett stort material som vi sedan gick igenom för att se vad som var användbart. De tre videoobservationerna sammanfattar cirka 90 minuter. Genom att vi använde oss av videokamera kunde vi uppmärksamma sånt som en forskare som skriver löpande protokoll inte hinner uppfatta. Pedagogerna var oftast inte delaktiga i leken.

Löpande protokoll gjordes i barnens fria lek. Den som observerade fanns i bakgrunden och skrev ner allt som hände och vad barnen sa. Ibland undrade barnen vad man gjorde, men efter ett tag var de vana att man satt där och lekte som vanligt utan att i frågesätta den som observerade.

Efter att allt material var insamlat såg vi på den film vi hade. Vi plockade sedan ut de delar som vi tyckte behandlade vår frågeställning och analyserade dessa. Likadant gjordes med löpande protokoll. Vi plockade ut de delar som var intressanta och tittade mer på dessa.

3.4 Kritik mot metoden

De kritiska aspekterna på vår metod är att när man använder sig av löpande protokoll, kan man missa viktig information som har betydelse för själva observationen. Därför valde vi att inte enbart bygga våra observationer på löpande protokoll. En annan fråga är hur tillförlitlig undersökningen är. Hade det kunnat bli andra resultat vid ett annat tillfälle om man exempelvis filmat samma form av lek? Hade man i de observationer som gjordes med löpande protokoll kommit fram till något annat om de hade videofilmats?

4. Resultat

Vi har i resultatet plockat fram sex observationer som vi redovisar och efter varje sekvens följer en analys. Som vi nämnt tidigare så är barnens namn fingerade och pedagogen benämns alltid som Pedagog. Barnens ålder redovisas också. Vi avslutar detta kapitel med en sammanfattande analys. Vi har valt att utgå från vår problemprecisering som är:

Hur visar sig socialt samspel i den fria leken?

4.1 Rutschkanan

Det är fri lek i lekrummet. Barnen leker med olika saker. Linus (2) sitter en stund och tittar på rutschkanan och går sedan fram till den. Han klättrar upp och börjar åka. När han åker ner så skrattar han. De andra barnen tittar upp och ser på Linus som klättrar upp en gång till och skrattar. Anna (2) och Ronja (1) kommer också bort till rutschkanan.

Linus: Åka

Ronja klättrar upp och åker ner och skrattar, efter kommer Anna som gör likadant.

Linus: åka, åka kana

Han viftar med armarna åt Ronja och Anna, som skrattar och kommer runt en gång till för att åka ner på rutschkanan. Linus klättrar upp igen och lägger sig på mage och åker ner Linus skrattar. Anna gör likadant och när hon kommit ner så skrattar hon också. Även de andra barnen skrattar. Olle (2) kommer också till gruppen. Ronja lägger sig på mage och åker ner.

Ronja: Kul (skrattar)

Olle kommer och klättrar upp och åker ner likadant som de andra barnen. När Olle kommer ner skrattar han också. Barnen fortsätter att åka ner för rutschkanan på olika sätt. Hela tiden är det Linus som visar hur och de andra barnen gör sedan likadant som han.

Analys observation Rutschkanan

Barnen tar efter det barn som dominerar i leken. I detta fall är det Linus. Anna och Ronja härmar honom precis som han gör till och med när han skrattar. Linus använder skrattet för att dra till sig uppmärksamheten, skrattet inbjuder till lek mellan barnen. Man ser att Ronja och Anna noga studera Linus och det han gör för att sedan själva ta efter.

Alla barnen samtalar mycket med kroppsspråket. Det verbala språket är inte lika tydligt. Man ser också att Linus hjälper de övriga barnen, samspelet visar sig genom Imitationslek. De åker ner precis som Linus gör. Genom kommunikation och imitation så lär barn av varandra. Hämning spela stor roll i små barns lekar och enligt Vygotskij är grunden till socialt lärande att imitera varandra (Vygotskij, 1995).

4.2 Utomhuslek

Barnen har fri lek ute på gården. De flesta barnen sitter i sandlådan och gräver eller leker med bilar. Olle (2) gräver och lägger ifrån sig spaden och ser sig omkring. Han tittar bort mot gungorna. Han reser sig upp och börjar gå ditåt. Han stannar uppe på kanten som går runt sandlådan. Istället för att gå bort till gungorna börjar han gå på kanten runt sandlådan. De andra barnen tittar en stund på Olle, sedan reser sig Anna (2) och börjar balansera hon också. Kalle (2) börjar också gå bort mot de barn som redan balanserar på sandlådans kant.

Kalle: Jag med

Kalle: jag med

Kalle kommer upp på sandlådans kant och börjar gå runt han också. Alla barnen tjoar och skrattar. Olle tar ut armarna och de andra gör snart likadant. Linus (2) reser sig för att vara med. Han försöker klättra upp för kanten, men vet inte riktigt hur han ska göra. Han tar upp ena foten och sen tar han ner den igen. Tar upp den andra foten och sen ner. Olle kommer runt och fram till Linus

Olle: kom Linus
Olle vinkar efter Linus
Linus: Kan inte
Han böjer sig ner och tar tag i Linus
Olle: Kom Linus
Linus. Kan inte
Olle: kom upp
Olle tar Linus i armen och Linus drar sig upp. När Linus kommer upp, ställer han sig bakom Olle. (Linus skrattar).
Olle: Gå
Linus tar ut armarna och så börjar de gå runt igen. Alla barnen gör likadant.

Analys Utomhuslek

Barnen härmar Olle och lär sig nya saker genom att ta efter det någon annan gör. Det är Olle som håller i aktiviteterna och han blir mer synlig än de andra. Olle hjälper Linus och visar ömsesidighet gentemot Linus, då han hjälper honom så han också kan vara med och leka. Det är kommunikationen som styr i denna leken.

4.3 Samlingslek

Barnen leker samling tillsammans. David, (5) och Anna (4) är fröknar och de håller i samling med de andra 10 barnen på förskolan, pedagogerna finns inte med på samlingen och dom lägger sig inte i hur barnen håller i samlingen.

Fröknarna David och Anna har räknat hur många som var där, och nu ska de kolla namnlapparna.

David: nu ska vi se vilka som är här.
Anna: jag vill dra namnkorten!
David: (tänker en stund och säger sen) vi kan dra varannan.
Anna: okej, jag börjar,
Hon tar upp ett kort med ett barns namn, och visar det för de barn som sitter på samlingen, ett barn känner igen sitt namn.
Alex: (3) det är mitt namn, för jag känner igenom bokstäverna.
Tove: (5) du och jag har lika många bokstäver, fyra stycken.
Alex: Ja (skrattar).
David: nu är det min tur att dra en namnlapp.

Efter att alla barnens namnappar har dragits så leker de leken hunden och benet.

Analys samlingslek

Barnen har tagit efter pedagogerna och lärt sig hur en samling går till, genom att se på hur de gör. Det är intressant att de väljer att vara två stycken fröknar, kanske känner de sig lite osäkra i ledarrollen och att det är skönt att vara två. Men av de två så är det ändå en som bestämmer lite mer än den andra. Det är ofta de lite äldre barnen som är fröknar, 5-åringarna och vissa 4-åringar. Men alla de andra barnen sitter där och lyssna och gör som Fröknarna gör precis som det var en vuxen som är fröken och håller i samlingen. Så det blir ju dubbel lärande först lär de barn som är fröknar sig av pedagogerna och sen lär de ut till de andra barnen. Den verbala kommunikationen mellan barnen är mycket tydlig.

Barnen samspekar enligt de sociala lekregler som Olofsson talar om, eftersom barnen i samlingen visar på turtagande och samförstånd genom att vänta på sin tur och att alla barnen är delaktiga. Turtagande, samförstånd och ömsesidighet är grundförutsättningar för en lyckad lek med kamraterna, ibland bestämmer jag, ibland bestämmer du. Leken blir en social aktivitet där barnen kollektivt låtsas och bygger upp en lek tillsammans (Olofsson, 1987).

4.4 Skridskobana

Några dagar efter att de äldsta barnen (5) har varit och åkt skridsko så blir det kallt ute så att det fryser lite. Fyra flickor och en pojke bestämmer att de ska åka skridsko. De går runt tillsammans och letar efter ett bra ställe att ha en skridskobana på. De hittar det efter en stund på en uteplats. De fem barnen har lätt för att diskutera och lyssna på varandra och att komma på lösningar som alla är med på. De provåker banan själva och det tycker att det är en bra isbana. Efter att de har åkt en stund så säger pojken.

Anton: ska vi fråga de andra barnen om de vill åka?

Alla Fyra flickorna: Ja

Några av flickorna börja ropa på sina andra kompisar att de ska komma och prova,

Elsa: vi måste ta betalt för inträde!

Men några av barnen är lite osäkra för att de behövde ju inte betala när de gick till den riktigare ishallen, då säger Anton som stått och funderat att:

Anton: fröknarna får nog en räkning hem sen som de får betala för att vi har varit där och åkt.

Tove: hur mycket ska vi ta betalt?

Carola: 1000 kronor.

Anja: nej så mycket kan vi inte ta betalt, 100 kronor räcker

De andra barnen säger att det blir bra med 100 kronor.

De ropar de på kompisarna igen och det kommer många barn och alla får betala 100 kronor (ett löv) för att åka skridsko. Det kommer många barn till den lilla isbanan så det blir lite trångt på isen och en fyra årig flicka ramlar, då säger en av flickorna att det är bara till att resa sig upp igen, för att man ramlar hela tiden, (hennes upplevelse från den riktiga ishallen?) De kommer sen fram till att man blir ju hungrig av att åka skridsko så de öppnar en kiosk där man kan köpa korv med bröd och saft. Alla barnen som åkt skridsko köper korv och saft och äter och dricker sin låtsasmat.

De säger hela tiden till de andra barnen som åker att de måste ha vantarna på sig, för annars när man ramla så kan man skada sig, skära sig på skridskon (det var väldigt viktigt när de åkte skidsko på "riktigt"). Barnen leker förvånansvärt lugnt och utan några större problem en längre stund. De känner varandra väl och trivs tillsammans.

Analys skridskobanan

Barnen samspelar med varandra och de visar på ömsesidighet och samförstånd. Man ser också här att barnen kompromissar i leken. Barnen tar lärdom av varandra, de som har tidigare erfarenheter av skridskobanan delger sina kunskaper om detta till de andra barnen genom att verbalt kommunicera med varandra.

Man kan se att barnen har ett bra samarbete mellan varandra. Olofsson menar på att barn lär av varandra när de leker tillsammans, samspel leder till att barnen får kunskap (Olofsson, 1996). I leken skapar barnen sammanhang och mening. Tillsammans med sina lekkamrater tolkar de världen (Lindqvist, 2002).

4.5 Leka hund

Två barn Lisa (3) och Carola (3) leker att den ena är hund. Ena barnet går på alla fyra på golvet medan den andra går efter barnet och vaktar. En tredje barn Anna (4) kommer fram till dem.

Anna: hunden måste faktiskt ha koppel eftersom hundar inte får gå lösa.

Lisa: (som är hund): varför får de inte det?

Anna: För att då kan hunden ju springa iväg.

Barnet som är hund tänker en stund och springer sen till en pedagog och frågar om de har något hundkoppel på förskolan, pedagogen svara nej, men att de kan göra ett. Alla tre blir jättegglada och alla vill göra ett koppel, de gör ett varsitt av plastband. Anna som kom och berättade för den andra är nu med dem i leken. Eftersom de nu är tre så blir det lite svårare att bestämma vem som ska vara hund, men efter en längre diskussion så kommer de fram till att den som är hund ska gå ett varv runt rummen, de går runt och bestämmer banan och kommer sen tillbaka där de ska börja, de har bestämt att Lisa som var hund innan ska få börja nu också. De byter efter de har gått den runda som de har bestämt. När Anna blir hund så säger hon att hon är hungrig och törstig och att hon vill ha lite mat nu.

Carola: se här vovven så ska du få hundmat

Anna (hunden): å vad äckligt jag vill inte ha det, jag vill ha riktig mat!

Lisa: men detta är ju riktig mat.

Anna: jag vill ha kött och potatis

Lisa och Carola skrattar.

Lisa: hundar kan inte äta sådan mat de har ju egen mat i burk.

Anna: de kan visst äta sådan mat för det gör min mormor hund.

Lisa och Carola, tänker en stund och tittar sen på varandra. Carola hämtar sedan riktig mat, kött och potatis till hunden.

Analys av leka hund

Den tredje flickan har ju lite mer förkunskaper i detta än de andra flickorna eftersom hennes morföräldrar har hund. Och hon delar med sig av sin kunskap till de andra. Sen

var det roligt att se de här leka med varandra eftersom de inte brukar leka tillsammans så mycket annars. De lär sig: turtagande, fakta om hunden, samarbete.

Barn utvecklas i samspel med andra, medaktörer hjälper oss att förstå världen. Det är genom att kommunicera med andra människor som barnen lär sig att leka och de lär sig hur de sociala rollerna fungera (Lindqvist 1996). Det är en tydlig dialog mellan flickorna i deras lek.

4.6 Matlek

Barnen leker tillsammans i dock rummet. Leken är en form av matlek där barnen lagar mat till varandra och äter av varandras mat. Adam (2) kör runt med en telefon i dockvagnen. Anna (2), Sara (1) och Hugo (2) är också där, även en pedagog. De håller på att laga mat och serverar den sedan till varandra.

Anna: äta

Pedagog: mm ja vad gott, Har du lagat mat, ska jag smaka på den.

Anna: Smaka

Pedagogen låtsas äter av maten på den tallrik som Anna sträckt fram. Sara och Hugo stannar upp och tittar på pedagogen. När de ser att hon äter av Annas mat kommer de också fram och bjuder pedagogen på den mat som de lagat.

Pedagog: Ännu mer mat mm vad gott jag som är så hungrig. Vad gott, vad är det ni har lagat?

Anna: Mat

Hugo: Kaka

Pedagog: Har du bakat en kaka Hugo den måste jag få smaka på.

Pedagog: smakar på Hugos kaka och sträcker fram fatet till de andra barnen

Pedagog: Vill ni också smaka på Hugos kaka?

Barnen låtsas äta av kakan och även de andras mat. Adam kommer också och han börjar skramla runt med det tallrikar och bestick som finns.

Adam: Laga mat jag med

Pedagog: ska du också laga mat?

Adam: Ja

Han plockar upp mat på en tallrik och sätter sig runt bordet och börja äta från sin tallrik. När han suttit där ett tag reser han på sig och lämnar in tallrikarna och bestick i det skåp där de brukar vara. De andra barnen ser detta och börjar resa sig för att göra likadant.

Adam: Hej då

Pedagogen: Ska du gå? Vart ska du någonstans

Adam: Jobba

De andra barnen följer hans exempel, de säger också hej då för att gå och jobba.

Analys av matlek

Sara, Hugo och Anna samspelar i leken genom att ta efter varandra, men också genom att äta varandras mat. Samspelet mellan Hugo, Anna och vuxen är mycket tydligt och även dialogen mellan dessa. Barnen leker en form av låtsaslek där de låtsas laga mat och äta och man ser att de kan relatera låtsasting till verkliga föremål när de tar andra saker att föreställa verkliga ting. Man ser också att Adam lärt sig av verkligheten, då han vet att när man har ätit plockar man undan efter sig och i hans fall går man till jobbet. Han tolkar omvärlden i leken. Vygotskij anser att i leken tolkar barnen sina upplevelser och ger dem liv. Dialogen med den vuxne är en nödvändig förutsättning för lärandet (Vygotskij 1995). Barnen leker ofta en form av låtsaslek som de tolkat utifrån verkligheten.

4.7 Slutsats

Utifrån vårt resultat kan vi dra följande slutsatser. Vi har genom våra observationer kunnat se hur barnen samspelar och utvecklar social kompetens under sina lekar. De små barnen samspelar med varandra genom att imitera, medan de äldre barnen samspelar i olika former av rollek. I rollek samarbetar barnen och fantiserar tillsammans. Olofsson (1987) menar att i leken lär sig barnen samarbeta då de följer regler och turas om. Barnen utvecklas socialt genom den fria leken. Det barn som har den aktuella kunskapen delar den till de andra barnen.

Dialog och kroppsspråket är viktiga. De mindre barnen samspelar mycket genom den icke verbala kommunikationen, medan de äldre barnen har en tydligare verbal kommunikation.

Att barnen lär av varandra var väldigt tydligt bland de mindre barnen. Det ett barn gör, gör snart hela gruppen. Detta talar Vygotskij om i sin teori om den osynliga pedagogiken där barn lär genom att härma andra. Imitationslek, var den lek som var mest förekommande bland barnen på småbarnsavdelningen.

Barnen leker oftast tillsammans oavsett kön. Av våra sex observationer var det bara en som visade att man lekte inom det egna könet. Bland de mista barnen lekte man alltid tillsammans och könsmönster var inte tydliga. Bland de små barnen fanns det tydliga ledare i varje lek. Det var oftast också samma barn som dominerade varje gång.

5. Diskussion

Det vi kommit fram till i våra observationer efter att vi analyserat dem är ganska lika mellan de olika förskolorna, trots att observationerna är gjorda i olika åldersgrupper. Vårt syfte och frågeställning utgår från att studera den fria leken och se hur det sociala samspelet i leken ser ut och vilken betydelse leken har i förskolan.

Våra observationer har visat på hur barnen i leken tolkar det som de tidigare varit med om till exempel när barnen leker skridskobana efter att de själva varit och åkt skridsko på riktigt. Barnen leker utifrån de erfarenheter som de har. Man ser att genom leken tolkar barnen omvärlden, detta stämmer överens med Vygotskijs syn på lek. Han anser att i leken tolkar barnen sina upplevelser och ger dem liv (Vygotskij, 1995). Vi tycker det är viktigt att barnen ges tid till att leka eftersom de genom leken lär sig utifrån de erfarenheter som de har.

Många forskare anser att samspelet har en stor betydelse för barns utveckling eftersom det är genom samspelet tillsammans med andra som de lär och utvecklas, leken är en av de viktigaste källorna för att inta nya kunskaper. Detta har våra observationer visat då barnen får nya erfarenheter genom att leka med varandra. I Lpfö-98 står det att lärandet ska ske i samspel med andra, både barn och vuxna. Genom detta lär de av varandra (Utbildningsdepartementet 1998). Vi anser också att samspelet är väldigt viktigt för barns lärande, eftersom barn ofta lär sig bättre om de lär av varandra. Olofsson (1996) betonar också hur mycket barn lär när de leker tillsammans, därför är det viktigt med ett bra samspel och om det finns ett bra samspel mellan barnen i leken så leder det till att barnen får nya kunskaper. Samspelet är viktigt för lärandet, genom att ta del av varandra erfarenheter så utvecklas barnet.

I våra observationer kan man se hur barnen samspelar med varandra genom leken. De har de sociala grunderna, turtagande, samförstånd, ömsesidighet. De leker på samma villkor. Leken är i sitt ursprung social och har barnen ömsesidighet så leker de på samma villkor och visar hänsyn till sina kompisar enligt Olofsson (1996). I våra observationer kan man se att de äldre barnen behärskar detta bra, medan hos de mindre barnen har inte alla de sociala lekreglerna. De mindre barnen leker mer själva eller Imitationslek och har inte riktig förståelse för dessa regler, att vänta på sin tur,

samförstånd och ömsesidighet i alla sammanhang. Genom att de leker med varandra och att pedagogerna är delaktiga i deras lekar lär sig barnen om de regler som Olofsson (2003) menar är viktiga att ha för att kunna leka tillsammans med andra. Vi tycker det är viktigt att alla barn får chansen att utveckla sin sociala kompetens i förskolan, eftersom det är viktigt att man har en utvecklad social förmåga med sig senare i livet.

Olofsson (1991) säger att turtagande innebär att barnen ska turas om, men vi har i våra observationer sett att de små barnen inte har så stor förståelsen för turtagande eller dess betydelse för hur man ska vara mot varandra. Vi har däremot sett att de större barnen förstår turtagandet bättre och de förstår att de måste turas om för att leken ska fungera. Trots det så kan de vara lite egocentriska, och sätta sig själva först i leken, men de förstår att för att leken ska fungera bra så måste de turas om, annars kanske de andra barnen i leken inte vill leka mera.

Wikare m.fl. (1991) talar om att samförstånd är viktigt för att man ska kunna leka. Man måste vara överens om och vad man ska leka. I våra observationer kan man se att de små barnen med hela kroppen uttrycker sig till varandra att detta är lek. Eftersom de inte har lika tydligt verbalt språk så visar de med kroppen hur leken ska vara och se ut. Här ser man att härmningsleken har stor betydelse. Medan de äldre barnen använder sig mera av den verbala kommunikationen för att förmedla innehållet i leken. Därför vill vi mena att det samspel som sker i barns lekar ser olika ut beroende på hur gamla barnen som leker tillsammans är, precis som våra observationer har visat. De äldre barnen har mer erfarenheter kring social kompetens och de lekregler som Olofsson talar om. Vi har sett att det sociala samspelet är viktigt och något som ofta förekommer i barnens lek. Hur det visar sig ser olika ut beroende på vilken lek och vilken åldersgrupp det är som leker. Vi tycker att de små barnens samspel visar sig ofta som du och jag lek, barnen leker två och två med varandra och turas om exempel att skicka en boll på olika sätt mellan sig. En annan vanlig förekommande lek bland små barn som vi har sett är imitationsleken där barnen har ett lärande samspel mellan varandra. Barnen hjälper de barn som inte kan. Detta har vår undersökning visat och litteraturen säger också att små barn lär genom att se på hur andra gör och sedan ta efter det. Denna form av lek präglar de små barnens lek. Det ett barn gör, gör snart alla de småbarnen. Våra observationer visar att kroppsspråket och skratt är småbarns sätt att inbjuda till lek.

Härnning spelar stor roll i barnens lekar, då de återskapar det som de har varit med om. I våra observationer ser vi att denna form av lek är vanlig, främst av de mindre barnen. Enligt Vygotskij (1995) är ju grunden till socialt samspel att man imitera varandra, då de lär av varandra. Vi ser att barnen lär sig så mycket i leken, de delar med sig av sina erfarenheter, vad de har upplevt och varit med om, de lär sig att ta hänsyn till andra och att samarbeta. Därför tycker vi att det är mycket viktigt att leken får stor plats ute i förskolan.

När man kommer upp i de lite äldre åldrarna på förskolan så ser man att samspelet visar sig i andra lekar som rollek, fantasilek och regellek. Barnen har ofta olika maktspel inom sin lek och barnen samspekar i olika lekvärldar. De lär sig hur lekar ska lekas och vilka regler som gäller för det. I observationerna med de äldre barnen ser man att de barn som innehar mest kunskap är de som styr i leken, genom att de visar för de andra barnen hur leken ska formas. Våra observationer visar inte på att maktspel i leken har med genus att göra, utan som tidigare nämnt, att den som har erfarenheter kring den aktuella leken är den som också styr den framåt.

Makt förekommer i alla lekar mer eller mindre. Ibland är det ett barn som styr och ibland är det flera. Vi tycker inte att detta alltid ska ses som negativt, i lek så finns det oftast en ledare som styr och lär de andra, annars hade kanske inte leken fungerat och utvecklats. I litteraturen står det precis som vi tar upp att det nästan alltid är en som bestämmer i leken. Ett dominerande barn kan hämma men också utveckla leken (Rasmussen, 1993). Detta håller vi med honom om. Ibland är det bra att det finns ett eller flera barn som för leken vidare.

Vi tycker att i leken lär sig barnen om hela deras omvärld. Genom att leka får barnen emotionell och intellektuell utveckling. De lär sig också att fungera i grupp, samarbeta och som vi tidigare nämnt turtagande, samförstånd och ömsesidighet. De lär av varandra och utvecklas genom gruppen. De får även faktakunskaper genom att leka. De barn som har förkunskaper förmedlar detta till de andra barnen. Barnen utvecklar sitt språk genom att delta i den dialog som sker när de leker med varandra. Detta tycker vi är viktig och därför anser vi att barnen bör få ännu större utrymme för den fria leken i förskolan. Vi anser att barn lär sig i leken, många forskare menar ju att barnen leker den verklighet de varit med om.

Barnen leker oftast tillsammans oavsett kön. I våra sex observationer var det bara en av dem som visade på att man lekte inom det egna könet. Bland de mista barnen lekte man alltid tillsammans och könsmönster var inte tydliga. Bland de små barnen fanns det tydliga ledare i varje lek. Det var oftast också samma barn som dominerade varje gång.

För att knyta an till vår frågställning, hur det sociala samspelet visar sig i den fria leken vill vi påpeka att det sociala samspelet finns med i alla de lekar, som barn leker tillsammans. För att leken ska fungera bra, måste barnen ha utvecklat de lekregler som Olofsson talar om, ömsesidighet, turtagande och samförstånd. Samspelet visar sig i någon form av kommunikation mellan barnen, därför är det viktig för att leken ska fungera.

6. Sammanfattning

Vårt arbete handlar om samspelets betydelse för barns lärande genom den fria leken. Vi vill ta reda på hur samspelet visar sig i barns lek. Vårt arbete tar upp olika teorier kring samspel bland annat Vygotskij som menar att genom samspel får barnen ta del av varandras erfarenheter och därför utvecklas barnet. Vi tar även upp annan forskning inom det sociokulturella perspektivet där vi beskriver bland annat Olofsson som ger sin syn på samspelet då hon pratar om att samförstånd, turtagning och ömsesidighet är viktigt för den sociala leken.

Vår undersökning som utgår från vår frågeställning, bygger på en kvalitativ metod och kommer att göras med videofilmning och löpande protokoll, som sedan kommer bearbetas och analyseras. Utifrån de sex olika observationerna ville vi få svar på vår frågeställning om hur samspelet i barns fria lek ser ut.

Vi ser att samspelet finns med i de lekar som är vanligt förekommande ute på förskolorna. Genom socialt samspel utvecklas barnen tillsammans och lär av varandra. I diskussionen kommer vi sedan lyfta fram vad vår undersökning visat om samspel i lek och sedan Leken som sker bland de mindre barnen ser inte ut på samma sätt som hos de äldre barnen. Detta eftersom de äldre barnen har mer erfarenhet och ett mer utvecklat språk än de mindre barnen.

Precis som vår undersökning har visat, så spelar samspelet stor roll i barnens lek och vi håller med om att det är viktigt för barnens utveckling. Genom att samspela så lär sig barnen tillsammans med andra, eftersom de får ta del av varandras erfarenheter. Det sociala samspelet ska ses som en av de viktigaste sakerna i barns lek, även Vygotskij (1995) talar om detta när han menar att lärande sker tillsammans med andra. Härmning spelar stor roll i barnens lekar, då de återskapa det som de har varit med om. Enligt Vygotskij (1995) är ju grunden till socialt samspel att man imitera varandra, då de lär av varandra. Vi ser att barnen lär sig så mycket i leken, de delar med sig av sina erfarenheter, vad de har upplevt och varit med om, de lär sig att ta hänsyn till andra och att samarbeta. Därför tycker vi att det är mycket viktigt att leken får stor plats ute i förskolan. När man kommer upp i de lite äldre åldrarna på förskolan så ser man att samspelet visar sig i andra lekar som rollek, fantasilek och regellek.

Källhänvisning

- Brodin, M & Hylander, I. (1997) *Att bli sig själv, Daniel Sterns teori i förskolans vardag*. Liber AB.
- Bunkholdt, V. (1995) *Från födsel till pubertet*. Studentlitteratur. Lund.
- Erikson H .E (1963). *Barnet och samhället*. Norton & Company, inc. Andra upplagan 1983 natur och kultur.
- Fredin, k & Hägglund, k (2001). *Dramaboken*. Stockholm, Liber AB.
- Gerdin & Sjöblom (1995) *Från Frøbels gåvor till Reggios regnbåge*. Bonniers utbildning AB.
- Jerlang, E. Egeberg, S. Halse, J. Jonassen, A, J. Ringsted, S. Wedel-Brandt, B. (1986 & 1988) *Utvecklingspsykologiska teorier*. Liber utbildning.
- Jerlang, E. (1992) *Barnets utveckling - en helhet*. Liber utbildning.
- Lillemy, O, F. (2002) *Lek-upplevelse-lärande i förskola och skola*. – Stockholm: Liber,
- Lillemy, O, F. (1990) *Lek på allvar - Teorier om lek under förskoleåren* Lund: Studentlitteratur.
- Lindqvist G. (2002) *Lek i skolan*. Studentlitteratur Lund
- Lindqvist G, (1996) *Lekens möjligheter*. Studentlitteratur Lund
- Lokken G, & Sobstad, F. (1995) *observation och intervju i förskolan*. Studentlitteratur. Lund.
- Löfdahl, A (2004). *Förskolebarns gemensamma lekar- mening och innehåll*. Lund, Studentlitteratur.
- Malten. A. (1998) *Kommunikation och konflikthantering*. Studentlitteratur. Lund.
- Olofsson, K, B. (1987) *Lek för livet*.Stockholm HLS förlag.
- Olofsson, K. B. (1997) *De små mästrarna*. Stockholm HLS förlag.
- Olofsson, K. B. (2003) *I lekens värld*. Stockholm HLS förlag.
- Olofsson, K.B. (1991) *Varför leker inte barnen?* Stockholm HLS förlag.
- Pramling Samuelsson & Carlsson. (2003) *Det lekande lärande barnet i en utvecklingspedagogisk teori*. Liber AB Stockholm.
- Rasmussen. T, H. (1993) *Den vilda leken*. Studentlitteratur. Lund.

Svaleryd, K (2002) *Genuspedagogik*. Stockholm: Liber AB.

Säljö R, (2000) *Lärande i praktiken*. Bokförlaget prisma Stockholm

Tullgren, C (2003) *Den välreglerade friheten. Att konstruera det lekande barnet*.
Doktorsavhandling i pedagogik. Malmö: Malmö högskola, lärarutbildningen.

Utbildningsdepartementet (1998) *Läroplan för förskolan - Lpfö98* Stockholm: Fritzes förlag.

Vygotskij, L .(1995) *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Översättning Kajsa Öberg Lindsten. Bokförlaget Daidalos AB Göteborg.

Wedin, L & Sandell, R.(1995 el 2004) *Psykologiska undersökningsmetoder - en introduktion*. Andra upplagan. Studentlitteratur, Lund.

Wikare, U, Watsi, C & Andersson, B. (1991) *Barnskötarboken 1*. Almqvist & Wiksell.

